DISPUTATIO INAUGURALIS
MEDICA
DE

DELIQUIO ANIMI,

Quam
Divina favente Clementia
In Illuſtri Argentoratenſium Univerſitate
DECRETO ET AUCTORITATE
INCLYTÆ FACULTATIS MEDICÆ
Pro
Summis in Arte Medica Honoribus
& Privilegijs Doctoralibus ritè
conſequendis
Solenni ac placidæ Eruditorum Cenſuræ
ſubmittit

JOH. JACOBUS MOSSEDER,
Argentoratenſis.

Ad diem 4. 17. Menſ. April. An. M. DC. XCII.

ARGENTORATI,
Literis GEORGII ANDREÆ DOLHOPFFII.

ILLUSTRI
SCHENCKBECHERIANÆ
MUNIFICENTIÆ
DIRIBITORUM
COLLEGIO

VIRIS

Nobilitate Generis, Munerum ſplendore, Conſiliorum gravitate, Meritorum erga Rempublicam Amplitudine, Dexterrimo rerum gerendarum uſu & ſcientia, undiquaque maxime conſpicuis,

Mecœnatibus ac Patronis Optimis, Maximis,

Diſſertationem hanc Inauguralem
ceu
Perpetuæ Obſervantiæ ac Gratitudinis
Monumentum
Reverenter & obſequioſe
dicat conſecratque

Joh. Jacobus Moſſeder.

Ξὺν Θεῷ!

DISPUTATIO MEDICA INAUGURALIS.

DE

DELIQUIO ANIMI.

PROOEMIUM.

Or solum viscerum atque omnino partium corporis, nullum gravem affectum pati, idque recta ratione; cum enim principium corrumpitur, nihil esse, quod cæteris, quæ inde pendeant, præbere auxilium possit, non immerito ARISTOTELES *lib. 3. de part. animal. cap.* 4. pronunciavit: modo intelligatur talis affectus, qui diu durat, corque valde lancinat, atque insigniter motus sanguinis infringit. Quo sensu etiam C. PLINIUS SECUNDUS *Nat. Hist. lib. XI. cap.* 37. hunc Philosophi locum interpretatus est his verbis; *Solum hoc viscerum vitijs non maceratur,*

necſupplicia vitæ trahit: *læſumque mortem illico affert: cæteris corruptis, vitalitas in corde durat*. Hoc enim princeps viſcus, ratione muſculoſæ ſuæ ſubſtantiæ mera machina, per quam ſanguis ſolummodo in circulum eat redeatque, non videtur, quoniam iſtius motus non ſemper ſimiliter, ſed pro ratione indigentiæ fit: ſed ut primaria ſanguificationis officina, ſeu ſecundum HIPPOCRATEM & ARISTOTELEM fons ſanguinis conſideranda eſt hæc nobilis pars; ceu in qua ſanguini vitalis character imprimitur; licet qualisnam ille ſit, & qua ratione id contingat, plene & plane capere nequeamus. Sicuti Sol in Macrocoſmo, jucundis ſuis radiis temperatoque calore, omnia ſublunaria fovet & conſervat, ita in Microcoſmo Cor, calidi noſtri ſpiritusque vitalis ſcaturigo, continuo ſuo ſanguinis per arterias ad partes appulſu, omnes has fovet, nutrit, auget & conſervat: velut etiam umbra Solis terræ nox, ita umbra Cordis omnibus membris mors eſt. Chylus quoque in ventriculo elaboratus, & in inteſtinis à recrementis depuratus, per venas lacteas, ductum thoracicum venamque ſubclaviam ad cor abit, ac ibi nobili purpura indutus in ſanguinem manifeſte mutatur. Mirum hinc non videtur, quod miſeri nos homines, qui teſte Coo *Epiſt*. 2. *ad Damag. tx*. 279. toti ex nativitate morbus ſumus, periculo mortis exponamur, & circumſtantibus nos tantus terror injiciatur, cum primarii hujus viſceris affectibus affligimur; inter quos minimus non eſt noſter, qui, ſi intenſior, eſt viva mortis imago, *Deliquium* ſc. *Animi*, quo correptus non ſecus ac truncus aut lapis quandoque concidit. Hunc itaque

graviſſimum & quotidie occurrentem affectum, cum mihi poſt exantlata per Dei gratiam examina, juſſu Illuſtris & Gratioſiſſimæ Facultatis Medicæ, Diſſertatio Inauguralis ex more Academico conſcribenda eſſet, pro hujus materia eligere, atque ſecundum ſubjectum, cauſas & differentias &c. paucis aliquot theſibus explicare, & quæ in curatione ejus obſervanda erunt, ſubnectere conſtitui. Si vero ſunt nonnulla, quæ in tractatione deſiderari queant, velit B. L. mediocribus ingenij viribus ea condonare, conatusque meos in meliorem partem interpretari, errores etiam, ſi qui forte occurrunt, humaniter corrigere. Adſit Deus T. O. M. divina ſua clementia huic meo labori cæterisque ſtudiis, quo in nominis ſui gloriam, proximi ſalutem & ſolatium, meumque emolumentum vergant!

THESIS I.

Ἔκλυσις, Λειποθυμία ſeu Λειποψυχία, Συγκοπὴ, Ἀσφυξία, unum quidem affectum, ſed gradibus diſtinctum denotant. Ἔκλυσιν à Λειποψυχίᾳ differre, ex HIPPOCRATE *Aph.* 8. *ſect.* 7. patet, ubi ἔκλυσις & λειποψυχία affectus diverſi leguntur. Λειποθυμία & Λειποψυχία vero cum promiſcue apud Autorem modo allegat. *l. c. & Aph.* 23. *ſect.* 1. *Aph.* 16. *&* 56. *ſect.* 5. *lib. de vict. Acut. ſect.* 21. *tx.* 23. *& paſſim* reperiantur, & per eam ægri ſenſu motuque non minus quam animo deſtituantur, non eſt ut cum alijs has voces diſtinguamus, & hanc ad defectum virtutis animalis, illam vero ad vitalis pertinere dicamus. Nomen Συγκοπὴ παρὰ τῦ συγκόπτειν *concidere* vel *conſcindere, collabi* (quia cor velut conciditur & contunditur, ac omnia vincula, quibus vita continetur, quaſi diſciſſa reſolvuntur) dedu-

ctum HIPPOCRATI & antiquis GRÆCIS usitatum non fuit, sed demum paulo ante CLAUDII GALENI tempora innotuit.

II. Vox Ἀψυχία quoque in HIPPOCRATE *Coac. prænot. sect. 2. tx. 135. & lib. 2. de morb. mulier. sect. 87. tx. 1. &c.* & verba ἀψυχεῖν & λειποθυμεῖν *deliquio animi corripi* in dicto Autore passim συνωνύμως inveniuntur. LATINIS vulgo dicitur *Deliquium animi* (quod nomen etiam, quia notissimum Latinum est, inscriptioni hujus disputationis conveniens visum fuit) item *Defectio animi, Exolutio & Lapsus virium.* Ab AUR. CORN. CELSO *de Re Med. lib. 7. cap. 37. Animæ defectio:* à JUL. CÆS. SCALIGERO *de Subtil. exerc. 76. dist. 1. Spirituum subtractio* indigitatur. Quidam etiam *Concisuram* nominant, sed sine autoritate. Voces συγκοπὴ & λειποθυμία Latinitate etiam donatæ frequentis usus sunt. Populares vero nostri vocant Schwachheit/ OhnMacht/ quasi sine viribus, ohne Macht. Quod ad ὁμωνυμίαν attinet, vocabulum συγκοπὴ Grammaticis quoque figuram, qua litera vel syllaba è media dictione tollitur, significat.

III. *Gradus*, quibus hic affectus differt, sunt notante jam CL. GALENO *lib. 1. de art. curat. ad Glauc. cap. 14.* secundum magis & minus pro causarum scilicet intensione, & plenius à MELCH. SEBIZIO *Spec. Med. pract. part. 3. sect. 4. cap. 4.* describuntur. Ubi I. & levissimus gradus est ἔκλυσις, leve quoddam animi deliquium, vel ejus quoddam principium, vel futuri deliquii nuncia. L. ANN. SENECA *Epist. 77.* lenem dissolutionem appellat, quam adferre quandam voluptatem, ait non inexpertum sibi, quem aliquando liquit animus. II. Λειποθυμία, Syncope imperfecta, & hanc plerumque præcedere solita: in ea sensus & pulsus quidem languent, sed ægri rationis participes adhuc sunt, sensibusque utuntur, licet animi sensa neque voce, neque nutu, nec alio modo exprimere valeant. III. Συγκοπὴ, ubi

ubi ſubito & vehementer omnes vires collabuntur, extrema frigent, ſudor frigidus, Syncopticus inde dictus, erumpit, pulſus deficit, aut valde rarus, parvus & obſcurus eſt, facies pallet, ſenſu & motu una cum ratione privamur, totum corpus viribus exhauritur, ita ut interdum urinæ & excrementa alvi effluant: hæc ſi eo uſque devenit, ut in toto corpore pulſus aboleatur, ἀσφυξία dicitur, & proximus ad mortem gradus eſt, Medicique operam fere eludit.

IV. Longe vero majorem inter Lipothymiam & Syncopen differentiam eſſe LUDOV. MERCATUS exiſtimat, qui referente DAN. SENNERTO *prax. lib.* 2. *part.* 4. *cap.* 6. in illa cerebrum ſolum & primario offendi, & organa ſenſuum ſpiritibus animalibus, quia retroceduut, deſtitui, & ita actiones ſuas exequi non poſſe; in hac vero cor primario & proprie affici, & conſecutive etiam omnes alias actiones lædi ſtatuit. Verum Lipothymiæ æque ac Syncopes ſubjectum principale cor, non cerebrum eſſe, atque ita non ſpecie ſed gradu tantum differre, ex ſequentibus patebit. Sed ſufficiant hæc de nomine, pergendum eſt ad rem ipſam, ubi primo quidditas rei conſideranda occurrit.

V. Hinc talem *definitionem* aut potius *deſcriptionem* Syncopes, utpote tertii gradus, qui duos priores ſuo ſub ambitu includit, & curationem adhuc ſecus ac ἀσφυξία admittit, damus: *Syncope eſt præceps virium omnium, maxime vitalium, lapſus, cum pulſu fere abolito, frigidoque ſudore, à majori ſpirituum vitalium defectu, & denegato horum in partes alias influxu exortus.*

VI. *Genus* hujus definitionis eſt præceps virium lapſus: hic enim ut eſſentiam affectus hujus in genere determinat; ita & rationem formalem in ſpecie conſtituit. Et pertinet hoc genus mali ad claſſem ſymptomatum, & quidem actionum læſarum, valde nimirum imminutarum, imo quandoque ad ſenſum abolitarum, ubi miſer ægrotans ſine pulſu inſtar lapidis aut trunci decumbit.

VII. *Ratio* autem *formalis* in eo conſiſtit, ut lapſus virium præceps & ſubitaneus ſit. GALENUS hoc confirmat, qui *lib.* 12, *M. M. cap.* 5. ſyncopen καταπτωσιν ὀξεῖαν τῆς δυνάμεως, repen-

repentinum virium lapſum eſſe dicit; clarius adhuc PAUL. ÆGINETA expreſſit, dum teſte GUERN. ROLFINCIO *epit. lib. 2. part. 2. cap. 2.* illam ἀθρόαν κατάπ]ωσιν τῆς δυνάμεως, ſubitum virtutis lapſum nominat, innuens voce Græca celeritatem pariter ac magnitudinem: qua ratione ab aliis cordis affectibus, in quibus vires paulatim deficiunt, diſtinguitur. Nemo etiam ignorat, omnes tandem morbos ad eam cordis & arteriarum, quæ ſenſim fit, imminutam vel ablatam virtutem tendere; nec enim autore GALENO *lib. 5. de loc. affect. cap. 1.* animal omnino mori poteſt, ni cor afficiatur. Qui vero cum FRANCISCO *de le Boë* SYLVIO *lib. 1. prax. med. cap. 34. §. 3. & 4.* hunc affectum à pulſu parvo & languido deducere, & hac ratione per ſufflaminationem motus cordis definire malunt, non multum ſententiæ modo dictæ adverſantur, ſiquidem hac ipſa nihilominus læſam actionem cordis agnoſcunt.

VIII. Qualisnam autem *Actio cordis*, quæ hic læditur, an animalis, an vero vitalis ſit, adhuc maxime controvertitur, præcipue ab ijs, qui cor merum muſculum eſſe, & ſic animalem potius, quam vitalem actionem lædi cenſent, eo quod naturalis cordis motus actio quædam animalis, quæ ope ſpirituum animalium peragitur, exiſtat. Verum quod HIPPOCRATES *lib. de Corde ſect. 4. tx. 2.* cor muſculum valde fortem nominet, id non intelligendum eſt de actione arbitraria, ſed de πιλήματι σαρκὸς, denſitate ac conſtrictione carnis i. e. muſculoſa illius ſubſtantia. Cæterum cor muſculum non eſſe, uti NICOL. STENONIUS & alii acriter defendere voluerunt, THOM. BARTHOLINUS *anat. lib. 2. cap. 6.* & ISBRAND. DIEMERBROECK *anat. lib 2. cap. 6. & lib. 5. cap. 1.* abunde docuiſſe videntur. Nec motus cordis, ſicut illi arbitrarii, qui ab influxu ſpirituum animalium dependent, quales præcipue muſculorum ſunt, ad arbitrium noſtrum, & ideo ſolum mediantibus ſpiritibus animalibus, per nervos in fibras influentibus, perfici poteſt: nam præterid, quod cor primum ac principale αἱματώσεως orga-

organum, ſanguinisque fons, & nervi illius non admodum inſignes ſint, huicque officio neutiquam ſufficiant, ipſum quoque cor ante cerebrum, ſpirituum animalium officinam, formatum conſpiciatur, atque alias rationes à DIEMERBROECKIO *anat. lib.* 2. *cap.* 7. allegatas, conſtat etiam ex Apoplexia, cor tantum à ſpiritibus animalibus non moveri; fieri enim non poſſet, ut in hac repentina actionum animalium, ob prohibitum ſpirituum animalium influxum, abolitione cor motum ſuum ſervaret, & pulſus plerumque vegetus adhuc, durusque valde perciperetur; niſi vires reſolutæ potius, quam oppreſſæ, illum debiliorem, atque, quod contingere quandoque ſolet, vix obſervabilem reddiderint.

IX. Porro in definitione hujus affectus *in th.V.* propoſita, Vitalium præcipue ſpirituum viriumque lapſum, & denegatum illorum in partes alias influxum, ſubjecti pariter atque cauſæ ratione permotus notavi; cum enim cor maxime patiatur, plurimumve debilitetur, fit ut non ſolum hujus, ſed & omnes aliæ totius corporis actiones ferientur & ceſſent; cordis ſiquidem influxu non continuato neceſſe eſt, omnes reliquarum partium actiones concidere. Accedit & hoc notante LAURENT. STRAUSSIO *Palæſt. med. part.* 2. *progymn.* 9. §. 2. quod, quemadmodum omnes pulſum actionem vitalem eſſe unanimiter concedunt, ita in animi deliquio plurimum imminui, imo ad ſenſum aboleri ſimiliter confiteantur. Interim plerasque vires, quarum in definitione mentio facta eſt, collabi manifeſte apparet, quandoquidem animalium quoque jacturam, ſenſus & motus quædam veluti ceſſatio oſtendit; naturalium vero lapſum ſudor ille frigidus, in facie & collo potiſſimum erumpens, declarat. Reliqua tum ſubjecti, tum cauſarum conſideratio, quæ mox ſequitur, plenius dilucidabit.

X. Cor deliquii animi ſubjectum, & quidem principale eſſe, ex definitione, quæ vitalium præcipue virium & ſpirituum lapſum indicat, ſatis patet: nihil enim dicente ARE-

TÆO *lib.* 2. *de cauſ. & ſign. acut. cap.* 3. corde ad vitam capitalius, & Syncopen iſtius ægritudinem eſſe, aut vitalis in eo poteſtatis detrimentum, omnino credendum eſt. Totum etiam corpus, quod omnibus viribus deſtitutum, & ſenſu motuque privatum, hoc in affectu, mortuo quam vivo corpori ſimilius eſt, adæquati ſubjecti rationem ſibi vendicare poteſt.

XI. Non deſunt interim, qui cerebrum etiam hujus affectus ſubjectum conſtituunt, dum in lipothymia illud ſolum affligi, virtutemque animalem ſolam ſubito labi, adeoque illam nullo modo ad vitalem pertinere, in ſyncope vero cor pati, ejusque virtutem vitalem primum & per ſe cadere, reliquas vero partes per conſenſum affici, exiſtimant; ex quibus eſt AETIUS, qui *tetrab.* 4. *ſerm.* 4. *cap.* 68. ſaltem leve deliquium animi, ſine cordis affectione contingere poſſe admittit, & MERCATUS, de quo *in th. IV.* dictum eſt: hos RAYM. IOH. FORTIS ſequutus eſt, quippe qui *Conſult. tom.* 1. *cent.* 1. *conſ.* 58. horum affectuum ortum potius à cerebro, quam à corde derivandum eſſe credit; nam ſecundum ipſum exolutio, cum ſenſus & motus ſola perturbatione; animi defectus, cum ſenſus & motus integra ablatione; ſyncope vero cum omnium actionum, imo & ipſius pulſus privatione fit. Verum enim vero, ſenſus & motus aliæque actiones animales læduntur, quia cerebrum ſecundum CASP. HOFMANNUM *Inſt. med. lib.* 3. *cap.* 80. §. 3. non accipit id, quod à corde ſecundum naturam accipere debet; nec ſpiritus animales ſalvi eſſe poſſunt, ſi vitales, ex quibus illi generantur, minus recte ſeſe habent: pulſus etiam in omni lipothymia aliquo modo læditur, nec plane incolumis eſt, licet MERCATUS contra experientiam, ſine ratione, id negaverit. ZACUTUS LUSITANUS *Prax. hiſt. lib.* 8. *cap.* 9. utramque ſententiam veram pronunciavit, cum hac tamen limitatione, ut univerſaliter non accipiatur, nec negandum, deliquium animi quodam etiam tempore oriri poſſe, ſolum cerebro primo & per ſe laborante, & ex ſola facultatis animalis læſione; ſimul tamen advertendum eſſe addit, quod,

quando

quando hac ratione deliquium animi contingit, brevi tempore cor & facultas vitalis cum cerebro consentiant, ob magnam cognationem, quam partes principes inter se observare solent. Distinguendum igitur est cum GALENO *lib. 3. de loc. aff. cap. 2. & lib. 12. M. M. cap. 5.* inter subjectum affectus & causæ.

XII. Interea Cor laborat vel per *ἰδιοπάθειαν*, causa in ipsomet generata, vel per *συμπάθειαν* affligitur; quoties e. g. Ventriculus, Lien, Uterus, aut alia viscera, transmissa in illud peccante materia, symbolum suum conferunt. Et fere nulla corporis nostri pars est, quæ læsa cor non in consensum trahere, ac animi deliquium inferre possit; hoc enim ex pede aut digito colliso ortum, JOHANNES SCHENCKIUS *Observ. med. lib. 2. de an. del. & sync.* refert: morsus quoque Anseris, circa primam articulationem pollicis sinistræ manus, in fœmina quadam, frequentes lipothymias effecisse, à MATTH. TILINGIO *Eph. Nat. Curios. dec. 2. ann. 2. obs. 75.* dicitur. Plura de his infra *in thesi XXVI.* videantur.

XIII. Hoc autem nobile viscus affligitur, præcipue quoad *impetum facientes* spiritus, nempe vitales, quorum æque, satis hoc edocente JOHAN. ANTONID. *van der* LINDEN *Medicin. Physiolog. lib. 1. cap. 6. art. 17. §. 132. & seqq.* ac τῆς θερμότητος, quæ pari passu cum illis ambulat, fons ac focus est; his siquidem salvis, & secundum ordinarias naturæ leges, in reliquas partes influentibus, hæ omnes blando calore perfunduntur, illarumque actiones, cæteris paribus, rite procedunt. Nec dictæ partes solummodo, sed & *contenta*, secus ac ROLFINCIUS *l. c.* putavit, detrimenti participes fiunt; corde enim male sese habente, & in motione sua impedito, facile contingit, ut nec chylus sanguini assimilari possit, nec sanguis, ut debebat, pro spirituum generatione attenuetur & exaltetur, contra vero à debita sua temperie recedat, ac pro varietate causarum accedentium, multa & varia vitia contrahat. Cor quoque quoad *firmam & solidam suam substantiam*

tiam immune non est, cum nimirum spiritus insitus, crasis, tonusque valde debilitatur, ut fibræ, nimia potissimum harum extensione, vel defectu spirituum animalium, aliave causa superveniente, sese contrahere rursusque dilatare nequeant.

XIV. Cæterum instituti ratio non permittit, ut admirabilis Cordis structura, ejusque situs pluribus hic describantur; neque etiam necessarium videtur, cum TH. BARTHOLINUS *anat. lib. 2. cap. 6. & seq.* RICHARD. LOWERUS *in pecul. de corde tract. cap.* 1. & DIEMERBROECK *anat. lib. 2. cap. 6. & 9.* & plerique Anatomicorum id abunde præstiterint.

XV. *Causa* Deliquii animi *immediata* & *proxima*, major spirituum vitalium defectus constitutus est; cum enim innuente ALB. SEBIZIO *Exercit. pathol. pag. 339.* deliquium animi ejus naturæ affectus sit, qui subito & ex inopinato præsto adesse, & brevi rursus evanescere soleat, necesse est, ut causam in ejusmodi subjecto, quod facile affici, facileque rursus liberari possit, quæramus: hujus autem generis est spiritus vitalis, quo nihil in corpore est subtilius, & consequenter nihil, quod citius dissipari, aut alio modo affici queat. Non vero, ut hic affectus producatur, sufficit, ut hic spiritus, vel quia non generatur, vel quia genitus dissipatur, deficiat; verum etiam necessarium est, ut, qui in ambitu corporis reliquus adhuc hæret, extrema magis vel minus, pro majori vel minori suo à circumferentia ad centrum motu, frigida relinquat: sanguinem vero omnem simul, cum hoc spiritu ita moveri, legibus circulationis sanguinis, aliisque phænomenis non respondet. Defectus etiam ille allegatus est Major: quoniam nec levis & exiguus, cui cor facile resistere solet; nec etiam totalis spirituum horum defectus, quippe qui subitaneam mortem induceret, h. l. intelligi potest & debet.

XVI. Hanc ipsam causam proximam, per Rarescentiam aut Fermentationem sanguinis, ad tempus nunc brevius, nunc longius imminutam, exprimere malunt Recentiores cum FR. *de le Boë* SYLVIO, qui *l. c. §.* 43. arbitratur; omne deliquium animi proxime & immediate deduci debere, ab ipso

sanguine

ſanguine ad cor utrinque accedente, atque iis omnibus, quæ tum ſecundum tum præter naturam, ipſi conjunguntur, & una cum ipſo ad cor deferuntur, ipſiusque effervescentiam naturalem turbant & immutant, hocque modo ſanguinis rarefactionem imminuunt, ex quibus *l. c.* §. *66.* acidum, quod in ſanguine dominatur, & majori copia ad cor deducitur, primas tenet: huic cauſæ MICHAEL ETTMÜLLERUS *Colleg. pract. part.* 1. *cap.* 16. aliique plures etiam ſpiritus animales, in motione cordis ſeu conſtrictione ſubito deficientes, adjungunt. Quum vero hi Autores ex fermentatione vitali, & ſanguinis rarefactione ſpiritus vitales emergere, hosque nihil aliud eſſe, quam ſubtiliorem & volatiliſatam, ut loquuntur, ſanguinis partem fateantur, hoc ipſo, dum turgeſcentiam & fermentationem deficientem allegant, imminutam ſpirituum vitalium generationem, & conſecutive horum defectum agnoſcunt. Præterea cauſam proximam hujus affectus, in ſpiritibus animalibus ſubito deficientibus, fruſtra quæri, patet ex illis, quæ de motu cordis *in th. VIII.* dicta ſunt.

XVII. *Paracelſus*, qui ob ſingulare in Galenicos odium, ſummam in verbis obſcuritatem omni ſtudio affectat, mira hic uſus metaphora, Syncopen Guttæ ſpeciem conſtituit, Guttam autem definit, ablationem ſynoviæ à ſua parte, quæ ſynovia ipſi eſt virtus retentiva & motiva, h.e. conſervatio omnium facultatum vitalium: cum igitur à corde ſynovia hæc ſeparetur, & ſalutaris illa ſtella, interpoſitis nebulis craſſis, eclipſin patiatur, tota regio vitalis, tenebris horribilibus & lethiferis umbris circumfunditur. Sed quid ex obſcuris hiſce verbis colligi poteſt? Nihil aliud ſane, quam vitalium virium lapſus. Hunc ceu ſub larva quadam, JOH. BAPTIST. HELMONTIUM æmulari, ſatis manifeſtum reddunt ea, ſi propius inſpiciantur, quæ *in illius Tract. Complex. & Miſtion. Element. Figmentum inſcripto num.* 41. *& ſeqq. alibiq; paſſim* de Syncope leguntur. Nec majoris ponderis hæc ſunt, quæ JOHAN. DOLÆUS *Encyclop. Medic. lib.* 2. *cap.* 7. §. 10. de ſuo Cardimelech diſſerit, quem ope ſocii ſui Microcosmetoris militibus deſtitutum, ab ingruente

 hoſte

hoste facile interimi, vel ad tempus vinculis quasi detineri, & arcem ipsius lumine destitutam obnubilari ait: usque dum spiritus de novo subveniant, & non solum Rex Cardimelech ab hoste liberetur, sed & hospitium ejus de novo illuminetur, unde quasi nova vita prodit &c. Quorum præcipua expositionis lux, ex Veterum de spiritu Vitali & Animali doctrina desumenda est.

XVIII. *Causæ Mediatæ proximiores* si in Massa Sanguinea inquirantur, labore neutiquam irrito id fieri arbitror, quandoquidem spiritus vitalis, non à sanguine diversus, sed huic exactissime & intime unitus, massæ sanguineæ inest, ejusque potiorem partem absolvit, ita tamen constitutus, ut facile separari, & ob subtilitatem suam, facile quoque dissipari possit. Num vero in hoc Principium Vitale solum consistat, & unde sanguinis, & hinc totius corporis calor, an à sanguinis fermentatione, aut ab illius effervescentia, aut à vitali flammula in corde accensa, an vero ab ambiente fluido, Aëre nimirum sit, fusius tractare, ad præsens institutum pertinere non videtur, nec me decidendis hisce controversiis, quæ Doctissimorum Virorum ingenia multum exercent, parem judico. Interim sufficiat, nos certos esse, tum de spirituosæ hujus substantiæ in sanguine existentia, tum de eo, quod tantum caloris & spiritus, quantum sanguinis, habeamus. Quoties itaque massa sanguinea his suis partibus spirituosis, ceu jucundo genio suo, defraudatur, aut ejusdem *κράσις* seu temperies vitiatur, accidit, ut motus cordis non tantum varietur, sed & varia inde cacochymiæ vitia coacerventur, quibus spirituum vitalium, à corde in reliquas corporis partes, influxus turbatur: id quod diversis modis causisque evenire posse, res ipsa loquitur.

XIX. THOMAS WILLIS *Pharmac. Ration. sect. 6, cap. 1.* massam sanguineam, tum quoad Accensionem, tum quoad Crasin suam, perverti aut depravari statuit; quoad accensionem, quando videlicet cruor ob particulas sulphureas, à variis causis nimis absumptas & depressas, fere vapidus & effœtus evadit,

evadit, proindeque parce admodum & minute accenditur; vel quando ob particulas sulphureas nimis solutas, & in effervescentiam actas, plus debito accenditur, ac calorem nimis intensum & valde molestum, in toto corpore dispergit: quoad crasin vero suam sanguis, & quidem præprimis in febribus periclitatur, nempe vel si ob mistionis vinculum nimis strictum, illius particulæ ita inter se complicantur, ut inutile ab utili, & tenue à crasso extricari aut secerni nequeat; vel si sanguinis compages, à particulis heterogeneis nimis laxatur & dirimitur, ut mistionis vinculo soluto, ubique in partes secedere queat. Hi vero modi ad duos reducuntur, & crasis massæ sang. vitiari dicitur, quoties vel illius partes degenerant, vel quæcunque aliæ particulæ heterogeneæ ipsi commiscentur: sive jam hæ cum Veneranda Antiquitate, sub nomine Bilis, Pituitæ &c. notentur: sive cum Chymicis, qui Sal, Sulphur & Mercurium, rerum principia constituunt, per particulas salinas, volatiles urinosas & oleosas, ab efficacia sua deficientes explicentur: sive cum Recentioribus, quibus OTT. TACKENII Acidum & Alcali placet, per exaltationem vitiosi acidi, sanguini supervenientem exprimantur; illis, qui de re potius quam verbis solliciti sunt, perinde erit, imprimis quia nec salia, multo minus acidum, sine humore in corpore existunt. Quæ igitur analogica explicandi ratio, quadantenus admitti potest, quod, quemadmodum sanguinem extravasatum, sed calentem adhuc, à variis liquoribus chymicis admistis, multis modis alterari, ex OL. BORRICHII *Th. Bartholini Epist. Medic. cent. 3. ep. 97.* facto in cane vivo experimento constat; ita quoque massæ sang. crasin, à diversæ naturæ particulis illam subeuntibus, immutari posse, rationi & experientiæ consonum videatur: in hac vero explicatione totus rei cardo non vertitur.

XX. Sub hac *ἀκρασίᾳ* massæ sanguineæ, GEORG. WOLFG. WEDELIUS *Eph. Nat. Cur. dec. 1. ann. 2. observ. 197.* non sine ratione sentit, latere posse, *Grumescentiam* quandam, à concentrante & fixante humore vel vapore inductam, quæ œconomiam

nomiam

nomiam ipsius turbat, ac lipothymias & syncopes excitat, si in gradu majori contingit; sin vero minori, palpitationem tremoremve cordis inducit. Hanc etiam P. SALIUS DIVERSUS *lib. de Affect. partic. cap.* 4. jam olim observavit in puella XIV. annum agente, quæ syncope cardiaca, quia in apertione corporis post mortem, cerebrum ab omni affectione præternaturali immune inventum fuit, subito extincta judicabatur, cujus sanguis, in arteria magna & in vena cava, cunctus ita coaluit, ut apprehenso illius sanguinis concreti uno principio, totus ita integer ex vena & arteria educeretur, perinde ac gladius ex vagina extrahi soleat. Sic famulus quidam jejunus HENRIC. SMETIO *Miscellan. medic. lib.* 10. testante, qui ante de nullo malo questus fuerat, in subitaneum animi deliquium præcipitatus, eodemque oppressus mox interiit; in cujus anatome facta, dexter cordis ventriculus, simul cum auricula ejusdem, nigro, crasso, coagulatoque sanguine, multoque flatu distentus apparuit, quin & in sinistro cordis sinu, sanguis non roseus floridusque, qualis arteriarum esse solet, sed nigricans quoque crassusque, nec is quidem copiosus, sese obtulit: qua sanguinis cacochymia & crassitie, vitalis spiritus suffocatus fuisse, dicto Autori videtur. Quæ grumescentia sicut in totum non neganda, ita quoq; in tantum extollenda non est, ut cum FRANCISCO *de le Boë* SYLVIO *l. c.* § 89. animi deliquii & symptomatum ejus ortus, partim à pituita lenta & glutinosa, partim à succo acido, & quandoque simul austero ipsi admisto, solum & semper deducatur. Nec nimium ex ejusmodi exemplis, qualia modo allegata sunt, concludi debet: siquidem non omnino certus quis esse possit, an non potior causa adfuerit, & an non sanguis post mortem demum coaluerit. Latere quoque posse sanguinis nimiam *Rarefactionem*, evidens est in febribus ardentibus, in quibus sum̃a sanguinis rarefactio deprehenditur, & nihilominus animi deliquia accidunt. Latere quandoque etiam posse, peregrinam quandam præternaturalem sanguinis *Turgescentiam*, à flatu vel humore orgastico invectam,

fibrasque cordis ita distendentem, ut motus circulatorius sanguinis, & influxus spirituum animalium interrumpantur, patet ex iis, quæ de Tensione cordis infra *mth. XXV.* dicuntur.

XXI. Cum igitur sanguis arteriosus, ob turbatum illius tum intestinum, tum circulatorium seu progressivum motum, aut ob fractam à variis affectibus constitutionem cordis langueat, imo deficiat, *spiritus vitales* vel plane non, vel ad minimum non in ea quantitate & qualitate, quibus opus est, *generantur.* Generati etiam *dissipantur*, ob quasvis immodicas cujuslibet materiei, per quemcunque etiam locum factas evacuationes *Aph.* 51. *sect.* 2 ob vigilias, inedias, ambientis æstum & alia. *Suffocantur* & *obruuntur* h. e. motus illorum cum sanguine impeditur, ob plethoram, venarum interceptionem HIPPOCRATIS *lib. de vict. acut. sect.* 37. *tx.* 1. quem affectum IOH. RIOLANUS *Encheir. Anatom. lib.* 3. *cap.* 8. æque ac Apoplexiam Germanis familiarem esse scribit, propterea, quod Athleticum corporis habitum, ex comessationibus & perpotationibus, à prandio ad horas nocturnas protractis, acquisitum liberali Venæ sectione exsolvere non curent: item ob subitum illorum ab extremis regressum; ut in terrore, metu & consternatione repente oborta fieri solet: aut copiosis halitibus, circa cor collectis, vel aliunde ad cor transmissis; licet TH. WILLIS *l. c cap.* 3. cor à vaporibus impeti neget, sed causam in magnam istam affinitatem, ac intimam communicationem, quam nervi splanchnici, ut ipse loquitur, cum cardiacis habent, solum rejiciat. *Avertuntur* à corde in acerbis cruciatibus, quales se offerunt in nephritide, colica, aliisque affectibus. *Corrumpũtur* à malignis & venenatis humoribus, vel vaporibus, aut in corpore genitis, aut extrinsecus assumptis vel admotis.

XXII. Videantur etiam *Causæ Mediatæ Remotiores*, ex triplici Rerum Medicarum classe desumptæ, quarum prima *Rerum Naturalium* est. In his statim *causa sine qua non* dici solita sese offert, & est temperamentum debilius, seu innata vel adscititia cordis, vitalisque virtutis imbecillitas, ob quam sexus fœmineus ætasque senilis, magis huic affectui obnoxia sunt, ac

etiam hæc vel illa persona, in animi deliquium, ex causa quadam, quæ in alia non ita facile hunc effectum producit, conjicitur. *Peculiaris* deinde *structura cordis*, quod tantæ molis, ut thoracem fere totum occuparet, DOMINIC. *de* MARCHETTIS *Anat. cap.* 10. quodam tempore observavit: sic maximum quoque & emaciatum, unicam tantum cavitatem, unciis XVI. sanguinis nigerrimi repletam habens, in viro IV. annos cordis palpitationem perpesso, & tandem lipothymia extincto ANTONIUS *de* POZZIS *Eph. Nat. Cur. dec.* 1. *ann.* 4. *obs.* 40. vidit. Nonnulli etiam ob *ἰδιοσυγκρασίαν* ex solo odore, suavi quoque, qualis est fl. Rosarum, in animi defectionem incidunt, uti exempla in JOH. RHODIO *Observ. medic. cent.* 3. *obs.* 99. & ETTMÜLLERO *l. c.* extant. HANNEMANNUS *Eph. Nat. Cur. dec.* 2. *an.* 1. *obs.* 72. de Socero suo, & *l. c. ann.* 4. *obs.* 51. de prosoceru sua testatur, quod ille Pomorum, hæc vero Menthæ odorem vel hujus præsentiam, citra animi deliquium ferre nequiverint. Quidam etiam vir honestus *l. c. ann.* 8. *obs.* 102. à juventute sua, ad coopertos linteo cibos adeo exhorrescebat, ut in publica mensa derepente animo concideret, de apertis iisdem nihil tale sentiens. Sic dantur, qui caseum, cæpas, allium, porrum, vinum, pluraque alia ita aversantur, ut, si talia assumere cogantur, in lipothymiam cadant: id quod exemplo cujusdam, qui jusculum, cui porrum sectile inspersum erat, in mensa degustaverat, MELCH. SEBIZIUS *l. c.* probat. Notum etiam est, quosdam feles, mures, araneas, vel alia animalia insectave adeo extimescere, ut, si ista vel solum videant, vel de istis aliquid audiant, prorsus exhorrescant, & interdum animo linquantur: imo mirum, nonnullos à felibus ita abhorrere, ut, quamvis illas non videant, neque clamantes audiant, nec aliis, qui ipsis assident, quicquam de felibus constet, adesse tamen conquerantur, & quo removeantur, precibus instent, quod sibi metuant, ne animi deliquio tententur. Hæc autem videntur ea esse, quæ, ut L. ANN. SENECA *epist.* 57. loquitur, nulla virtus effugere potest, & ubi non est timor, sed naturalis affectio inexpugnabilis rationi:

qua-

quare etiam fortes quidam, & paratiſſimi fundere ſuum ſanguinem, alienum videre non poſſunt: quidam ad vulneris novi, quidam ad veteris & purulenti tractationem inſpectionemque concidunt, & linquuntur animo. Ex ſola fortiori & intenſiori *imaginatione*, ſyncope afflictus eſt GUIL. FABRIC. HILDANI ſervus equo inſidens, cum illi, ut ipſe *epiſtol.* 43. notavit, calamitoſas ſtrages bellicas narraſſet. Ad hanc claſſem referri quoque poteſt *habitus* totius corporis *rarior*, huic affectui facile occaſionem præbens, quod non ſolum corpus ad majorem diaphoreſin, ſpirituumq; jacturam diſponat, ſed & effluvia, nimirum illo à levi etiam frigore, aliave cauſa, conſtricto, & ſic inſenſili tranſpiratione ſuppreſſa, in corpore detineantur.

XXIII. In ſecunda claſſe harum cauſarum, *Rerum* ſc. *Nonnaturalium*, occurrit *Aëris* defectus, de quo animalia Antliæ pneumaticæ Boylianæ incluſa teſtantur. Summam autem aëris ad vitam conſervandam neceſſitatem eſſe, præter HIPPOCRATIS *lib. de Flat. ſ. 6.* teſtimonium, res ipſa loquitur; quandoquidem in inſpiratione receptus, & M. S. admiſtus, ſanguinem ad debitam ſuam, pro futura ſpirituum generatione, ſubtilitatem, & ita ad ultimam ſuam perfectionem vitalem diſponit: qua ratione vero id fiat, prolixe explicare, inſtituti noſtri nunc non eſt. Præter aëris defectum, qualitatum quoque exceſſus, & malignitas illius huc pertinent; non raro enim animi deliquio corripiuntur, qui ad effodienda metalla, in profundas illas fodinas ærarias, velut in viſcera terræ deſcendunt, aut cryptas, puteum recens effoſſum, vel diu obtectum, de quali obſervatio quædam à NICOLAO *de* BLEGNY *Zodiac. Med. gall. ann.* I. *mens. Novemb. obs.* 8. conſignata eſt, ingrediuntur. Fumus etiam candelæ non penitus extinctæ, aut aliarum rerum accenſarum, in lipothymiam conjicit. Memorabile hic Argentorati exemplum accidit ante triginta, & quot excurrunt, annos, cum in cella quadam, ex incuria Tyronis, Terebinthina aliæque merces (nam erat in ædibus Aromatarij alicujus)

flammam concepissent, & hæc per aliquot dies, denegato aëre, suppressa fuisset, audaciores vero quidam bajuli, eum in finem conducti, in cellam descenderent, ut latentes ignes, & denuo emergentes hinc inde flammas extinguerent, eos omnes deliquio correptos, & mortuis similes, funibus, quibus sub brachiis firmati erant, ex cella extrahere & refocillare necesse fuit. Qui ex aëre calido frigidum, & è frigido vicissim in calidissimum, qualis est balneorum, nonnunquam subito intrant, facile animo linqui posse, in vulgus etiam notum est. Quid *Cibi* pravi succi valeant, apud Diæteticos scriptores passim videre est; sic GALENUS *lib. 2. de Alim. facult. cap.* 69. se quendam novisse scribit, qui post largiorem Boletorum, non satis elixorum, usum, in animi deliquium inciderit, ac servari ægre potuerit. Cibi etiam non pravi, intempestive tamen sumpti, vel contrariis permixti, eundem effectum præstant, præsertim in iis, qui à primordiis tenerisque annis, tam exquisito sensu præditum nacti fuere ventriculum, ut hac de causa facile in defectionem animi incurrant; prout in Illustri viro, cujus FORTIS *l. c. cent.* 2. *consf.* 59. mentionem facit, ex esu calidiorum & acriorum ciborum, frequenter evenisse legimus: sic vir ille primarius Exconsul apud HENR. *ab* HEER. *obs.* 15. cum initio cœnæ lac crudum & multum lactucæ acetosæ comedisset, vinique mensuram bibisset, superingesto etiam frusto casei, statim se lecto commisisset, tribus elapsis horis, crebris recurrentibus lipothymiis vexatus est; & alius notante JOH. NICOL. BINNINGERO *obs. & cur. cent.* 2. *obs.* 63. cum vitulinos pedes binos elixos, avidius in prandio consumsisset: cujusmodi errores adhuc fere quotidie obvii sunt. Similem effectum *Inedia* quoque procurare potest, cujus exempla in GALENO *comm. Aph.* 41. *sect.* 2. videri, & in senibus decrepitis, quia *Aph.* 14. *sect.* 1. ipsis inest caloris parum, & paucis propterea succendiculis egent, animadverti queunt. Ex hausto etiam post longum, subardente solis æstu, lusum *potu* vini frigidissimi, quidam defecisse à JOH. SCHENCKIO *l. c.* dicitur. *Somnus* & *Vigiliæ*, *Motus* & *Quies* etiam

exclu-

excludenda non ſunt, ſiquidem huic affectui, vel ſpiritus diſſipando, vel eoſdem languidos reddendo, anſam dare poſſint. Nec minor *Excretorum* & *Retentorum* efficacia eſt, cum menſes retenti, obſervatore BALTH. TIMÆO *epiſt. & conſ. lib.* 2. *ep.* 21. vel iidem difficulter fluentes, ex GREGOR. HORSTII *obſ. med. part.* 2. *lib.* 1. *obſ.* 5. annotatione, puellis animi deliquium interdum inferant. *Animi* denique *Pathemata*, imprimis vehementiora, ſatis quoque potentia hic ſunt; ſic gaudio duæ matres, filios ex pugna, qua obiiſſe crediderant, reduces videntes, teſte TITO LIVIO *lib.* 22. *cap.* 7. exanimatæ ſunt; ex riſu nimio honeſtam matronam, in lipothymiam lethalem conjectam eſſe TUDECIUS *Eph. Nat. Cur. dec.* 1. *ann.* 9. & 10. *obſ.* 125. meminit; & Zeuxis riſu interiiſſe fertur: nec minus valent terror ſubitaneus, timor, mœror, ſicut in nobili juvene, ob matris mortem mœſtiſſimo, HENR. *ab* HEER. *obſ.* 26. obſervavit, ira, tyrannus ille affectuum, ex qua mortem conſecutam fuiſſe, JOH. RUD. CAMERARIUS *Syll. Memor. cent.* 10. *part.* 52. exemplis probat. Adhæc notatu digna ſunt, quæ LAZ. RIVERIUS *prax. med. lib.* 8. *cap.* 1. de nobili virgine, ex quovis animi motu etiam leviori, ab ineunte ætate, huic affectui obnoxia refert; quæ cum egregio adoleſcenti, qui iſtam ardenter deperibat, matrimonio jungeretur, ac in præſentia conſanguineorum, calamo à tabellione ipſi tradito, nuptialem contractum ſubſcriberet, vixque dimidiam ſyngraphi ſui partem exaraſſet, ſubito in terram concidit, exanimis & omnino demortua.

XXIV. Huic claſſi ſubnecti poſſunt *medicamenta*, præſertim vehementiora, ac intempeſtive adhibita purgantia, quibus aſſumptis ſæpius animi deliquium ſupervenire ſolet; *Balnea* calida, *Venus* nimia, cujus exempla TIMÆUS *caſ. medic. lib.* 2. *caſ.* 17. & DOLÆUS *l. c.* §. 12. recenſent: imo in Veneris uſu mortui, in JOH. SCHENCKIO *obſ. med. lib.* 4. & JOH. BENED. SINIBALDO *Geneanthrop. lib.* 9. *tr.* 2. *cap.* 21. leguntur. Quidam etiam ex Venæſectione, in ipſa ſanguinis effuſione, nonnulli ſoluta demum ligatura, occluſoque vulnere, in ani-

mi deliquium incidunt; idem ante V. S. ob metum contigisse, PETR. FORESTUS *obs. & cur. lib.* 7. *obs.* 11. notavit: Similiter nobilis matrona quædam apud HILDANUM *cent.* 6. *obs.* 12. cum consanguineæ, cui V. S. administrabatur, adstaret, & intensius sanguinem prosilientem intueretur, in hoc incidit, & postero die abortum fecit. Ut taceam illos duos, quos GALENUS *lib.* 9. *M. M. cap.* 10. refert se vidisse, cum ipsis sanguis mitteretur, in Medicorum manibus perire, qui postquam animo defecissent, nunquam revixerunt. Multos etiam ex profluvio sanguinis intermori, experientia docet in vulneratis. Post *inunctionem capillorum*, pro contrahenda flavedine, cum facto ex Ranunculo unguento, puella aliqua derepente lipothymiam passa est, autore JOH. MURALTO *Eph. Nat. Cur. dec.* 1. *ann* 7. *obs.* 95.

XXV. Ex *Rebus præternaturalibus*, quæ tertiam classem constituunt, dantur non solum cordis *intemperies*, sed & *morbi conformationis unitatisque soluta*, sic FRANC. SANCHEZ *lib, obs. pag.* 372. maximum in corde apostema, mediam ejus partem occupans, in Bibliopola, levi lipothymia sæpe prehenso, invenit, & aliud in dextra cordis auricula NICOL. TULPIUS *obs. lib.* 2. *cap.* 16. vidit; sic etiam pericardij, mediastini, pulmonum, diaphragmatis, ventriculi, hepatis, renum &c. p. n. affectus, varia quoque, vel in ipso corde cum vasis, vel in capsula ejus, post dissectionem cadaverum inventa, qualis est polypus, (de quo Disputatio ab *Excell. & Exper. Dn. D.* SCHEIDIO conscripta extat) calculi, sanies, putris & fœtidus humor, accusari hic possunt: de his omnibus observationes in THEOPH. BONETO *Anat. pract. lib.* 2. *sect,* 9. *&* 10. notatas videre licet. Huc pertinent *evacuationes nimiæ*, tum humorum naturalium, sanguinis v. g. in nimiis hæmorrhagiis, seminis vel sponte effluentis vel ob nimiam Venerem excreti, seri per nimium sudorem; tum etiam præternaturalium, ut est aqua Hydropicorum, & pus Empyicorum *Aph.* 27. *sect.* 6. Item ex *tuberculi introrsum eruptione Aph.* 8. *s.* 7. aliisque partium tam internarum, quam

externarum abſceſſibus ruptis, animi defectio fieri poteſt. Syncopen lethalem & inopinatam, ab *interceptione nervi cordi implantati*, à ſeri è capite in hunc depluvio factam, CAR. PISO *tr. de ſeros. illuv. ſect.* 3. *cap.* 1. & NATHAN. HIGHMORUS *disq. anat. lib.* 2 *part.* 2. *cap.* 3 referunt, quem vero affectum non ſine ratione Apoplexiam potius, quam Syncopen fuiſſe SENNERTUS *l. c.* judicat. *Tenſio* quoque *cordis* lipothymiæ cauſa à RUD. JAC. CAMERARIO *Eph. Nat. Cur. dec.* 2. *ann.* 5. *obſ.* 53. allegatur, & experimento facto in cane vivo illuſtratur, cui ſi in venam jugularem aër vehementer inflabatur, vitam ademptam fuiſſe, ſi vero aër leviter immittebatur, canem ſubito quidem collapſum, immobilemque jacuiſſe, ſed tandem ſenſim & ſenſim ſeſe rurſus collegiſſe obſervavit. Ex quo experimento, quum flatus extra debitam ſphæram i. e. cavitates, in quibus hoſpitari ſolent, migrare, & varias corporis partes magna cum noxa inflare, ex illorum in hypochondriacis impetu, in anteceſſum probaſſe *l. c. in ſchol.* dicatur, non ſine probabili ratione concludit: Orgasmum flatulentum etiam, dum ad cor pertingat, tendendo illud lipothymiam inducere poſſe; cujus aſſerti hanc rationem reddit, quod liquor orgaſtice irruens, & flatus ſeſe expandentes, cordis fibras, non ſecus ac urinæ copia veſicæ fibras, ita dilatent, ut debita illarum conſtrictio, & ad partes ſufficiens ſanguinis propulſio fieri nequeat, imo harmonica variorum advectorum unitio, ſpiritusque vitalis generatio aliquantum impediatur. JOH. BOHNIUS quoque *circ. Anat. progym.* 4. ſcribit, ſe ipſum hoc experimentum frequenter feciſſe, cauſam vero illius effectus, ſanguinis compreſſionem ab aëre, ceu potentiſſimo hujus coagulatore, ſtatuit: ſed modo laudatus CAMERARIUS *l. c.* poſt canis apertionem cor, ejus cavitates & vaſa, aëre valde diſtenta, in neutro vero ſinu ſanguinem concretum, at fluidum cum aëre, & ſpumoſum profluentem deprehendit. Ex *colapho* ab hero inflicto, ancillam quandam humi proſtratam, animo defeciſſe SEGERUS *Eph. Nat. Cur. dec.* 1. *ann.*

2 *obſ.*

2. *obs.* 122. commemorat. Multos insuper & varios morbos, malignos imprimis, deliquium animi vel comitatur vel sequitur, & fere nullus effatu dignus affectus est, in quo propter errores, vel à Medico, vel ab ægro, vel ab adstantibus, vel etiam in externis commissos, idem non contingere potest. *Morsus* quoque & *Ictus* venenatorum, aut rabie prehensorum animalium, ac è plantis & mineralibus petita *Venena*, vel intus assumpta, vel foris admota, huc spectant.

XXVI. Differentiæ hujus affectus, desumuntur vel *à gradibus*, de quibus supra *in th. III.* dictum est: vel *à causis*, defectum spirituum inducentibus, quæ *in th. XXI.* videndæ sunt: vel *à parte affecta*, qua syncope alia per *primarium* cordis *affectum*, & simpliciter *Cardiaca*, quia vox καρδία in propria significatione cor denotat, vocari debet; alia vero *per consensum* aliarum partium, & ex his frequentius ventriculi & uteri, nullum enim membrorum, sicut Galenus *lib.* 1. *de caus. sympt. cap.* 7. loquitur, aut ita exactum sensum (ob copiosissimos & effatu dignos, quibus præditum est, nervos) habet, aut ita utrumque principium, nimirum cor & cerebrum, una secum afficit, ac os ventriculi, quod stomachus, & ab hoc orta syncope *Stomachica* dicitur, licet ab aliis etiam improprie Cardiaca nuncupetur. Hæc autem excitatur vel ob dolorem illius, ut in cardialgia & cardiogmo: vel ob nimiam ventriculi repletionem: vel ab humoribus biliosis, quemadmodum Binningerus *l. c. obs.* 54. annotavit, atque pituitosis & serosis, acribus tamen & mordacibus, stomachum valde vellicantibus, malignis item; his vero omnibus, vel in ventriculo ex mala constitutione, aut pravo victu generatis, vel ab aliis partibus ad illum amandatis, ex quibus non solum tetri halitus, cor graviter ferientes, exsurgere, verum etiam massæ sang. heterogeneæ partes, quæ crasin ejus variis modis inquinant, accedere solent: quo crudiores quoque dicti humores sunt, & quo tenacius superiori orificio ventriculi adhærent, eo plus negotii illi facessunt. Sicut autem ventriculus, ex ejusmodi contentis per se afficitur; ita quoque à vermibus in intesti-

testi.

testinis, & affectis partibus vel nervis abdominis, stomachum plus, minus, simul affligentibus, in consensum trahi suevit. Frequentissimum etiam est illud animi deliquium *per consensum Uteri*, ex fœdis vaporibus vel in ipso, vel circa illum genitis, sursumque ad cor delatis, aut sanguini commistis ortum, quod prægnantes sæpissime, medio gestationis tempore plerumque, usque dum impuritates circa uterum resederint, compatiuntur: cui malo quum hæ fœminæ etiam præ aliis, quæ menses non habent, cum habere deberent, vel venere non utuntur, cum deberent, obnoxiæ sunt, rationi absonum non videtur, præter varia cacochymiæ vitia, quæ sibi ex his retentis contrahunt, flatus quoque aut humores, cum impetu ad *M. S.* ferri, ac peregrinam quandam turgescentiam ibi concitare, qua quia fibræ cordis p. n. magis extenduntur, hisque tensis manentibus, spiritus vitales cum sanguine, ad partes non influunt, miseras quoque istas fœminas, quandoque satis diu, pulsu ad sensum abolito, sine sensu & motu, ad tactum frigidas, tristissimo spectaculo decumbere. *Syncopes Periodicæ* exempla traduntur à WEDELIO *Eph. Nat. Cur. dec.* 2. *ann.* 1. *obs.* 10. de juvene quodam pistorum laboribus addicto; & de FRANC. BACONO *Bar. de Verulamio* à Βιογράφῳ ejus, quod, quoties Luna defecit, aut eclipsin passa est, repentino animi deliquio correptus fuerit; idque etiamsi nullam defectionis lunaris notitiam præviam habuisset: quam primum autem Luna priori lumini restituta fuisset, confestim refocillatus sit, & convaluerit. Puellæ etiam ob mensium difficultatem singulis mensibus, nonnunquam lipothymiis tentari possunt.

XXVII. Nunc ad *Signa* progrediendum est, quæ vel Diagnostica vel Prognostica. *Diagnostica* aut imminentem, aut præsentem affectum, & ex quibus causis ortus sit, utrum etiam pars affecta primario, an secundario laboret, qua denique ratione à cognatis affectibus differat, declarabunt. *Imminentem morbum*, præcipue in assuetis sequentia symptomata innuunt. Improvisa ob motum materiæ morbificæ anxie-

tas, quam Nostrates ita exprimunt: **Es wird ihnen einsmahls gantz wunderlich.** Cardialgia, vel titillatio in orificio ventriculi superiore, ab humoribus vel vaporibus acribus, illudque lancinantibus. Cordis compressio, seu secundum SAL. DIVERSUM *l. 4.* præfocatio quædam in partibus internis, ac si manu cor ipsum subito constringatur; ob motum sanguinis vitiatum, vel impeditum. Ventris distentio, Rugitus, Tormina; ab humoribus flatibusque inde excitatis, in ventriculo & intestinis discurrentibus. Caligines, Tenebræ, variique colores (Nostr. dicunt, **Es wird ihnen grün und gelb vor den Augen**) ob oculos versantes, una cum vertigine, auriumque tinnitu; ab halitibus, ex inferioribus partibus ad cerebrum assurgentibus, motumque spirituum mire conturbantibus. Pandiculationes, Motusque convulsivi; si dicti halitus acres & mordaces existentes, genus nervosum vellicant. Faciei etiam color immutatur, quia spiritus deficere incipiunt. Pulsus interrumpitur; ob interruptum à variis causis motum cordis & sanguinis. Multa adhuc & varia animi deliquium præcedere possunt symptomata, quæ vero non omnia in omnibus, sed modo hæc, modo illa conspiciuntur.

XXVIII. *Deliquium animi adesse*, & jam *urgere* indicat Pulsus defectio, ejusque languor, ob cordis spirituumque vitalium motum deficientem: motus autem hic non solum, ob cordis à primordiis statim contractam debilitatem; sed & ob nimiam sanguinis redundantiam, ejusdemque post nimias evacuationes defectum, & cum vel nullus plane chylus, vel non laudabilis cor subit, aut M. S. variis *supra alleg.* modis à debita sua temperie deflectit, præpediri potest. Si quoque ejusmodi causa vehementissima existit, aut ægro tardius succurritur, ad sensum quandoque aboletur pulsus, qui Gr. Ἀσφυξία dicitur; de qua multæ apud Autores prostant observationes, quarum nonnullæ illius, in tantum temporis spatium protractæ, mentionem injiciunt, ut quis miretur, imo vix à se impetrare queat ut credat, quod homo tam diu si-

ne

ne pulsu superstes esse potuerit. Sensus deinde & Motus non tam perturbatio, quam potius, licet non totalis, privatio; quia peraguntur beneficio spirituum animalium, hi autem deficiunt, quod spiritus vitales, illorum materia, cerebro subtrahantur. Hinc signa pathognomonica syncopes sequuntur, Frigus sc. extremarum partium, Sudorque frigidus. Necessario autem extrema frigent, quia calore & spiritu vitali, à quo actualem suum calorem accipiunt, depauperata sunt. Et sudor ille frigidus, Syncopticus, nonnullis etiam Diaphoreticus dictus, quem GALENUS *lib.* 3. *de caus. sympt. cap.* 2. à syncope inseparabilem, & ex resoluto corporis habitu provenire dicit, erumpit ob virium exolutionem, & virtutis retentricis imbecillitatem: vel clarius ex ETTMÜLLERI *diss. de virt. Opij diaph. cap.* 2. §. 18. aliorumque Recentiorum sententia, ob pororum hiatum, à nimia fibrarum relaxatione, & ex spirituum moventium, seu illas tendentium defectu; quum jam olim HIPPOCRATES *Aph.* 71. *sect.* 5. pronunciasset, quibus arida & dura cutis obtenditur, sine sudore mori, quibus vero laxa & rara, cum sudore vita defungi. Frigidus est, quia colore cum spiritu vitali non influente, partes extremæ ac cutis quoq; ipsa refrigerantur, per quam cum sudor transeat, fit, ut ipse quoque frigidus evadat, idque eo magis, quando externum frigus accedit, illumque quasi exprimit. Hujus sudoris materiam, propriam partium humiditatem substantificam resolutam, plures censent; quare HELMONTIO *tr. Latex hum. negl. inscripto num.* 15. & 17. nihil aliud est, quam mucilago rorida nutritiva partium subcutanearum, quæ sub syncope resoluta foras, qua data porta emanat: verum præter hanc excrementitias etiam humiditates in poris adesse, & una cum dicta partium humiditate, in sudorem converti, verisimile videtur. Is quoque potissimum in fronte, temporibus & cervice exit, quia cutis ibi tenerior & porosior est. Præterea respiratio admodum obscura, imo fere nulla observatur; quoniam motus diaphragmatis & musculornm thoracis, quorum ope respiramus depen-

det ab influxu spirituum animalium, his igitur ob defectum vitalium non influentibus, necessario tali modo respiratio læditur. Hanc etiam ob causam sphincteres vesicæ & alvi interdum resolvuntur, ut harum excrementa sponte effluant.

XXIX. Quod ad *signa causarum* attinet, *spirituum defectus*, ob læsam horum generationem, cognoscitur ex inedia, deficiente enim chylo, materia sanguinis, deficit quoque materiatum, sanguis nim. & consecutive etiam spiritus vitalis; ex prægressis nimiis & enormioribus quarumcunque partium hæmorrhagiis; ex læsa cordis actione, qualis in febribus pestilentialibus, malignis, ardentibus & colliquativis, marasmo &c. fieri solet. *Dissipatio* spirituum patefit, ex humorum tenuitate, & corporis constitutione ad διαφόρησιν prona, ex prægressis laboribus & exercitationibus vehementioribus, æstu nimio, ἀγρυπνία, literarum studiis assiduis & diuturnis, curis & similibus; ex omnibus quoque immodicis cujuslibet materiei, per quemcunque etiam locum factis, evacuationibus. *Suffocatio* eorum indicatur, si terror, metus, consternatio repentina præcessit; si plethoricus corporis habitus, aut dispositio sanguinis scorbutica, aut dolor circa cor adest; si ex ingluvie crassi ac crudi humores cumulantur, vel μετάστασις materiæ subita in cavitatem thoracis facta est, vel hypochondria à flatibus turgent. *Aversionis* spirituum argumento sunt acerbissimi cruciatus, quales in hemicrania, colica, iliaca passione, nephritide &c. conspicui sunt. Spirituum *corruptionis*, venenatæ aut malignæ alterationis indicia præbent, inopinatus magis & vehementior, quam qui ex aliis circumstantiis, simul existentibus, deduci possit, ægri lapsus, morbi maligni & pestilentiales, epidemice grassantes, cacochymiæ absentia, quam urina sanorum similis, & alia signa manifestam reddunt; malignis enim morbis solenne est, ut quandoque spiritus magis & citius, quam humores aggrediantur. *Venenum* assumptum, vel ab animali morsu aut ictu communicatum, multaque alia, ex relatione ægri & adstantium patere possunt. *Vitiosa* denique *dispositio* partium, & humo-

rum cum alimentariorum, tum excrementitiorum, tam in vasis quam extra hæc, ex suis signis innotescit. Cæterum si ab ipsius cordis affectibus, variisque in illo contentis, aquæ pericardii defectu, tuberculo rupto, & similibus causis *in th. XXV.* nominatis, hoc malum provenerit, plerumque fere non nisi post mortem, ex apertione cadaverum detegi solet.

XXX. Utrum vero cor *per essentiam*, an *per consensum* laboret? propria singulorum viscerum officia, vel integra, vel impedita ostendunt; simulque varia accidentia, prout vel præcesserunt, vel supervenerunt, illud magis aut minus affectum esse significant. Jn essentiali deliquio animi, nullum manifestum in alia parte corporis virium, sed plerumque tum manifestæ, tum occultæ, ut dici solent, cordis intemperies observantur, nec ullus etiam alius affectus, nec febris, nec inflammatio adest. Quod si vero ventriculi affecti signa, uti vomitus, nausea, dolor, ejusque morsus præcedunt, ægri etiam sub imminente affectu, de inexplicabili circa regionem stomachi mutatione, vertigine, & caligine oculorum conqueruntur, ex consensu cum ventriculo malum ortum esse patet, & quidem si ex bile accidat, de majori stomachi dolore, vellicatione, oris amaritudine querela est. Quando vero menses imminent, vel difficulter procedunt, aut omnino quoque emanent, aliaque affecti uteri signa præsto sunt, ac animi deliquium obrepit, sympathicum ex utero dicitur. Jdem de aliis partibus esto judicium.

XXXI. A *cognatis affectibus* syncope distinguitur, & quidem ab *Apoplexia*, subjecto, hujus enim pars primario affecta est cerebrum, illius vero cor: causâ, quæ in hac est denegatus spirituum animalium influxus, in illa vero vitalium subitus defectus: pulsu, qui non ita insigniter in hac, ac in illa mutatur, nisi jam instante morte: adjunctis denique, quoniam in apoplexia respiratio stertorosa, rubicundus adhuc ut plurimum faciei color, & totius corporis calor, ab initio observantur, atque paralysis insequitur; in syncope vero facies pallet, extremaque statim frigent, & brevis vel ad salutem, vel

ad mortem terminus est. Ab *Epilepsia*, ceu in qua cerebrum & genus nervosum inprimis afficitur, unde motus illi convulsivi, qui in syncope non sunt: interdum tamen deliquium animi, aut potius animi seu sensuum perturbatio, epilepsiam SENNERTO *l. c.* teste præcedere potest. Ab *affectibus soporosis* etiam, multis modis diversum esse deliquium animi, facile reperiet, qui illorum essentiam & accidentia in libris Practic. investigabit. *Catarrhus suffocativus* ratione partis affectæ non omninò à syncope distinctus videtur, cum ex CONR. VICT. SCHNEIDERO *lib. 5. de Catarrh. cap.* 4. satis pateat, illum etiam ab impedito sanguinis motu, in corde vel circa cor, à variis causis inducto fieri, & frustra quandoque cerebrum, licet plane excludendum non sit, accusari; hinc ETTMÜLLERO *coll. pr. p.* 1. *c.* 14. illa syncope cardiaca, in qua sanguis in corde, aut circa cor stagnat, & quasi immobilis hæret, & catarrhus suffocativus unum idemque sunt, quandoquidem ex sanguinis impedito circa cor & in pulmonibus motu oriuntur: differt igitur magis in eo, quod in syncope non talis respirandi difficultas, nec periculum suffocationis, tussis, materiæ viscidæ, interdum etiam spumosæ ex ore excretio, ac in catarrho conspiciantur. In *suffocatione Uteri* (Nostr. Mutterschwachheit) omnia fere symptomata syncopes, nisi quod illa diutius hac nonnunquam duret, videntur: pulsus siquidem sæpe ad sensum etiam aboletur, extrema frigent, sudorque frigidus in apricum erumpit; quare potius ad ipsam personam respiciendum est, an non de hac præsumi possit, uterum non bene valere, atque ex hoc syncopen ortum suum traxisse.

XXXII. Si porro *Prognostica* hujus affectus considerantur, syncopen, quia juxta ARETÆUM. *l. sup. al.* vincula potestatis vitam foventis, hominisque constitutionem dissolvit, ut hinc PAUL. ZACCHIÆ *tom. 3. quæst. med. legal. cons.* 30. *num.* 4. syncope mors incipiens, & mors syncope consummata audiat, morbum periculosissimum, & tum ratione essentiæ, tum partis affectæ ejusque virtutis, satis magnum denunciant, qui vero non semper tantus sit, ut nobis omnem spem salutis

præci-

præcidat, ſed in leviori gradu curationem adhuc admittat. Hæc igitur alicujus ſpei eſſe poteſt, ſi deliquium animi fiat in corporibus cætera ſanis, à cauſa evidenti & externa facile mobili, terrore v.c. timore, mœſtitia, aut alia vehementi animi perturbatione; ab immodicis etiam evacuationibus, quibus cito convenientibus remediis ſubveniri poteſt. Auxilium medicum quoque fertur, ſi per conſenſum aliarum partium v.g. ventriculi excitetur, præſertim quando hujus nimia repletio, aut humores excrementitii, facile mobiles, ſolum in cauſa ſunt; ab his enim liberato ventriculo, ſponte ceſſat: minus vero, ſi phlegmatici & viſcidi humores, ejus orificio, vel tunicis tenaciter adhærent. Sic & levis illa, quæ ab utero originem ducit, animi defectio cenſetur, quoniam plerumque mulieres huic aſſuetas invadit, nec ita premit, quin brevi tempore, levibus adhibitis præſidiis, ad ſe redeant: verum hæc non ita parvi æſtimanda eſt, cum ſequior ſexus in ſe infirmior ſit, & hoc malum, incremento ſenſim & ſenſim ſumpto, altiores radices indies agat; imo experientiæ fide exploratum ſit, fœminas ſic affectas, non raro Medicis & adſtantibus, præprimis muliebri profluvio præſente *Aph.56.ſect.5.* difficile curationis penſum dare. Cæterum quo nobilior, aut magis læſa eſt pars, quæ cor in conſenſum rapit, eo majus quoque periculum; quo vero ignobilior aut minus læſa eſt, eo minus eſt: ſic & pro majori vel minori ἀκρασίᾳ M. S. Viriumque valore, major vel minor ſalutis ſpes relinquitur.

XXXIII. Hinc autore ÆGINETA *lib.3. cap.34.* longe abeſt, ut Medicorum auxilium admittat, ſi cor ipſum primaria affectione, puta phlegmone, igne ſacro, dyſcraſia vehementi per febres acutiſſimas laboret; ſi vulnere *Aph. 18. ſect.6.* maxime circa ſiniſtrum ventriculum perſectum ſit, nam P. OVIDIO *epiſt. ex Ponto lib.1.ep.3.v.21.* canente

Afferat ipſe licet ſacras Epidaurius herbas;
Sanabit nulla vulnera cordis ope.

Summum

Summum etiam discrimen est, quando ægri post irrorationem faciei per frigidam, aquam Rosarum &c. post exhibitionem vini vel aliorum spirituosorum, post ptarmica ad se non redeunt, & si in corpus debile incidit. Desperata salus est eorum, qui ob magnam crudorum humorum copiam febricitantes, & ventriculo aut hepate phlegmone laborante, syncope corripiuntur; similiter qui ob humores tenues, per febres omnino concidunt, & viribus languentibus aliquod viscus inflammatum habent, annotante GALENO *lib.* 12. *M.M.cap.*3.*&* 6. Nec periculo vacat illa à tuberculi introrsum eruptione *Aph.* 8. *s.* 7. animi defectio, quippe cui manus medica non facile succurrere potest: simile fere quid accidere videtur in illis, qui omnes partes variolis obsitas habent, & ab initio quidem adhuc bene valent, his vero rumpentibus, ex improviso incipiunt viribus languere, animoque deficere, morte etiam nonnunquam subsequente; nam hoc exinde etiam evenisse, non tamen exclusis aliis causis, probabile est, quod variolæ in internis quoque partibus, quas non minus ac externas infestare solent, copiosæ vel majores adfuerint, & circa idem tempus ruptæ sint, idque eo magis, si admodum maligna illarum materia extiterit. Tandem derepente illos mori, qui sæpe & vehementer, sine causa manifesta animo linquuntur, HIPPOCRATES *Aph.* 41.*sect.*2. pronunciavit. Sudor quoque frigidus, imprimis copiosior, pessimus est; & ut causa, quæ partes solidas humido suo privat; & ut signum, quatenus habitum resolutum, qui humores suos amplius retinere nequit, significat. Mortuis interim quam vivis similiores sunt, quibus urinæ & feces alvinæ sponte exeunt; vultusque est exitiosus, ab HIPPOCRATE *lib.prænot.s.*2. descriptus, & ideo facies Hippocratica dici solitus.

XXXIV. Syncopes *Paroxysmus* ex acutissimis est, ut plurimum brevi, nonnunquam etiam satis diu perseverans, & vel ad salutem, dissipatis causis, vel ad mortem repentinam, penitus nimirum succumbente virtute vitali, tendit: quapropter C.HOFMANNUS *l.*6.*cap.*80.§.7. monuit, non omnes, qui subito

moriun-

moriuntur, apoplexia mori, & frustra sæpe causam, ab Anatomicis in capite quæri, cum in thorace sit. Nec statim quoque salus promittenda est, si æger à syncope sibi redditur, nisi pulsus calorque vividus redierit: frigidus enim manens mox in illam relabitur. Sed satis de his.

XXXV. Ad *Curationem* tandem deveniendum est, quæ omnino maturari debet; nam HIPPOCRATE *lib.* 1. *de morb. sect.* 4. *tx.* 2. dictitante, temporum occasiones maxime repentinæ sunt in his, quibus animo defectis opitulari oportet. Quum etiam GALENI *lib.* 3. *M. M. cap.* 9. jussu illud primo curandum, à quo primum maximeque homini imminet periculum, atque animi deliquium symptoma urgens sit, ad id præ aliis omnis solicitudo dirigenda, ubi vero inducias dederit, ad causas respiciendum est. Hinc illius curationem in duo tempora, unum videlicet paroxysmi seu accessionis, alterum intermissionis, dividi posse arbitror.

XXXVI. *In Paroxysmo* æger ante omnia excitandus, deinde spiritus, quocunque modo ac præsidio licuerit, refocillandi aut resarciendi sunt. Suscitatur autem æger, prius in convenientem locum, & debitum situm collocatus, acclamatione nominis, vellicatione, frictione, punctione, aspersione aquæ frigidæ (more à Trojanis etiam recepto, qui teste HOMERO *Iliad.* 14. *v.* 435. Hectorem vulneratum, languentemque hac ratione animo restituerunt) irroratione faciei per aquas vel alios liquores spirituosos v. g. Aq. Rosar. Namph. Acet. rosac. Fl. Tunic. &c: item naribus copioso aëre vel sternutatoriis insufflatis, vel rebus odore fragrantibus, aut cæpa dissecta, qua mulierculæ pro suscitandis recens natis uti consuevere, iisdem tantum admotis; ex quibus spir. sal. Ammoniaci, qui penetrantissimus est, prævalet. Sale labiis aut linguæ affricto, HILDANO *epist.* 43. suasore. Osculum etiam patienti, ab adamata persona fixum, ex animi deliquio excitasse FRANC. JOËL. *pract. lib.* 3. *sect.* 2. *qu.* 3. vidit. Spiritus deinde *Aph.* 11. *sect.* 2. facilius potu i. e. humido vel liquido, quam cibo, qui siccus vel solidus est, refici-

ficiuntur, cum ille citius, quam hic penetret; quæ enim brevi extenuata sunt corpora, repente reficere oportet *Aph.* 7. *sect.* 2. In quem finem medicamenta Cordialia dicta, quorum materia à MELCH. SEBIZIO *l. c. cap.* 3. aliisque descripta est: prostant, ex his apud nos, reliquis tamen non exclusis, pro interno usu usitatiora Aq. Cinnamom. Aq. illa vulgaris Perlarum, vulgo Krafftwasser dicta, Aqua Carbunc. Confectio Alkermes & de Hyacintho: quæ ex parte non longiori illa via, per venas lacteas & ductum thoracicum, sed compendiosiore, per ventriculi poros in venas, & per has cum sanguine ad cor pervenire, cum GOTHOFR. MOEBIO *Epit. Inst. Med. lib.* 1, *cap.* 9. credendum videtur. Extrinsecus quoque tempora Balsamo Apoplect. vel aliis illinuntur: noduli aquis & acetis cordialibus imbuti, præ naribus tenentur: cordis regioni & carpis Epithemata, Fomenta, Sacculi, Linimenta ex Theriaca, Mithridatio, aliisque parata applicantur; inunctio vero cum oleo Scorpion. magno Matthioli, & ol. destill. Citri, additis aliquot guttis ol. Cinnam. aut similis, magis conveniens est. Quorum omnium formulas si quis desiderat, multas & varias in Practicorum libris reperiet. Vix vero aliquid magis & citius vires recreat, quam Vinum vetus generosum, Malvaticum aliudve, aut panis eo madidus. Quod si autem miser ægrotans viribus ita exhaustus sit, ut os nec aperire, neque claudere, multo minus debite aliquid deglutire possit, loco misturarum, quæ ori diducto cochleatim infundi solent, sal aliquod volatile, vel oleum aliquod Aromaticum, temperata vero cum aliis ob illorum acrimoniam, linguæ affricare commodius erit: hæc vero ad guttas III. IV. pluresve subinde in ægrorum os, ac inprimis per infundibulum argenteum, aureumve ad fauces usque immittere, quo tum in ventriculum ac intestina, tum in asperam arteriam, usque ad ipsum sanguinem, in pulmonum vasis hærentem, penetrare possint, prout SYLVIUS *l. c. cap.* 19. §. 76. prætendit, ob periculum suffocationis inde metuendum, cum alioqui trachea, ne quicquam forte incidens,

sine

ſine moleſtia admittat, tutum eſſe nequit. Notandum tamen primo, ut, ſi fieri poſſit, in morbis calidis frigida, Roſæ & harum aquæ, Violæ, acetum &c. in frigidis vero calida adhibeantur. Deinde, ut in fœminis, quæ ſuaveolentia non ferunt, potius graveolentia e. c. Caſtoreum, Aſa fœtida, pennæ accenſæ &c. ac ubi genium mulieris neſcimus, ea quæ medio quaſi modo ſe habent, ut Ruta, Caryophylli, N. M. vinum, in uſum trahantur; quo etiam in caſu, ETTMÜLLERUS *coll. pract. part.* 1. *cap.* 16. Spir. ſalis Ammon. commendat. Hujusmodi vero omnia, quæ in paroxyſmo pro emovendis ſpiritibus admoventur, effectum ſuum, partim materiam illis analogam ſubminiſtrando, partim vehementiora objecta ſenſibus offerendo, præſtant.

XXXVII. *Extra Paroxyſmum* ad ſanguinem reſpiciatur, ut hujus motus promoveatur, & varia cacochymiæ vitia, in illo latentia, viſcerumque labes, à quibus ſanguinis & ſpiritus vitalis generationi remora injicitur, corrigantur. Morbis etiam, ſymptomatibus & cauſis, à quibus ſpirituum jactura, quoquo modo fieri poteſt, occurrendum, partibusque affectis, per quarum conſenſum animi deliquium contingit, proſpiciendum eſt. Nota vero, quod in hoc æque ac in aliis affectibus, quoad liceat, curatio ſemper inchoetur ab eo, quod in reſolutione ultimum eſt, cauſa videlicet remotiſſima: cum fruſtra in removendis cauſis propinquioribus laboretur, niſi prius remotiores ſublatæ fuerint. Præſidiorum materia, hiſce indicationibus adimplendis idonea, ex fonte Medico triplici, Chirurgico nim. Pharmaceutico & Diætetico hauritur.

XXXVIII. Fons *Chirurgicus* ſuppeditat *Venæſectionem*, quod quidem auxilium, primo intuitu ſecurum non videtur; quandoquidem virium lapſus, potius ſpirituum vitalium refectionem atque reſtaurationem, ex pharmacia & diæta petendam, quam eorum cum ſanguine profuſionem requirit. Verum enim vero, cum animi deliquium non ſemper, vel à ſpirituum diſſipatione vel corruptione, ſed ſæpe etiam

 ab

ab horum ſuffocatione oriatur, hæcque à copia vel craſſitie ſanguinis, quæ tali in caſu, vaſa nimis opplendo & intercipiendo, præſens vitæ periculum minitatur, dependeat, abunde patet, quam vtile non modo, verum etiam neceſſarium ſit, ſub ipſa quoque acceſſione, nullo contraindicante diſſuadente, venam ſecare, inita tamen ratione, juxta habitum ac ætatem, an plus aut minus ſanguinis detrahere oporteat, HIPPOCRATE *lib. de vict. acut. ſect.* 37. tx. 1. & 2. hoc monente; habitus enim corporis *Aph.* 2 *ſect.* 1. ſi ad ſummum ſit plenitudinis gradum perductus, haud cunctanter ſolvendus eſt, ne in deterius recidat: ſicut in ejusmodi caſu ex V. S. intermiſſa, infelicem ſucceſſum DOM. PANAROLLUS *Jatrol. pentec.* 1. *obſ.* 13. notavit. A GALENO vero, qui *lib.* 12. *M. M. cap.* 3. V. S. in ſyncope adminiſtrandam eſſe negat, ſcrupulus injicitur; hic autem facile eximitur, ſi conſideratur, quod *l. c.* de illa ſyncope, quæ à crudis, & ad evacuationem nondum aptis humoribus eſt, loquatur, atque *comm.* 4. *in lib. de vict. acut. tx.* 24. V. S. in ea, quam venarum interceptiones pariunt, adeo non improbet, ut potius maxime commendet atque urgeat. Sic in menſium ſuppreſſione, quæ deliquium animi vel minatur, vel infert, V. S. ſummopere proficua eſt. Neque minores ſuppetias terrori, aliisque animi affectibus, ſpiritus vitales ſuffocantibus, hæc ipſa fert. *Frictiones* in cruribus primum, in brachiis deinde, ſuperne deorſum, linteisque non admodum mollibus, ſed aſperitatis mediocre quid habentibus, inſtitutas, in ſyncope à crudis ſuccis febricitantibus oborta, GALENUS *lib.* 12. *M. M. cap.* 3. adhibuit: tales autem ab ALEX. TRALLIANO *lib.* 12. *cap.* 3. reprobantur, & hodie fere omittuntur, niſi interdum ſtatim in paroxyſmo, excitationis aut revulſionis gratia, in animi deliquio ab utero, in partibus inferioribus inſtituantur. Præter ejusmodi frictiones *Ligaturæ* quoque *dolorificæ*, artubus in nimiis hæmorrhagiis, & *Cucurbitulæ ſiccæ*, in viris hypochondriorum regioni, in fœminis vero ad mammas *Aph.* 50. *ſect.* 5. pro menſtruis ſiſtendis apponuntur; quæ

cucur-

cucurbitulæ, extremis quoque partibus applicatæ, retractioni caloris & ſpirituum ad partes externas, ſi quando æger aliis mediis excitari non potuit, inſervire poſſunt, quemadmodum FORTIS *l. c. cent. 2. conſ. 59.* ſcriptum reliquit. *Fonticuli* ſimiliter ſpem aliquam faciunt, ut in cachexia venenata ZACUTUS LUSITANUS *l. ſupr. al. obſ. 4.* expertus eſt.

XXXIX. Fons *Pharmaceuticus* ſuppeditat *Purgantia*, ſimplicia & compoſita, eaque varia pro diſpoſitione humorum vitioſorum, tum per os ſumenda, tum pro injiciendis clyſteribus, interdum ſolum evacuantibus, interdum ſimul revellentibus. Nec *Emetica* hic plane excludenda ſunt, cum vomitus non ſolum in ipſo paroxyſmo, ubi labrum inferius agitatur, & ſputum tenue ex ore effluit, locum inveniat; ſed & extra eum etiam ventriculum, à collecta bilioſa & acri, pituitoſaque aut alia colluvie, quæ præter faſtidium, animi quoque deliquium creare ſolet, liberet: namque venenum aſſumptum, lancinationibus ſuis dolores & anxietates excitans, vomitum ſine ulla mora depoſcit. Ex *Alterantibus* prima ſunt *Alexipharmaca*, in corruptione ſpirituum, ab affectibus malignis, veneno hauſto vel foris admoto, adhibenda. *Refrigerantia* deinde, ubi juſto major ſanguinis rarefactio timenda urget; & varia *Attenuantia* tam volatilia, quam fixa, ſi motus ſanguinis, ob grumeſcentiam vel coagulationem, ceſſare obſervatur, conveniunt: fixa quidem, quia ad cor pervenire non valent, primo intuitu, vix quicquam effatu dignum præſtare videntur; ſed cum WEDELIO *Amœn. mat. med. lib. 1. ſect. 3. cap. 5.* dicere ſufficiat, quod character ille, quem ex his & chylus & ſanguis & ſerum, ad cor tendentia, ſecum recepere, facile hic in actum deduci queat. *Carminativa* quoque in flatuum copia, hypochondriacis præ aliis familiari, illorum materia prius evacuata, ne magis inflent, in uſum trahi poſſunt. Similiter *Opiata* in grumeſcentia ſanguinis SYLVIUS *l. c. cap. 34. §. 115.* & WEDELIUS *Opiolog. lib. 2. ſect. 2. cap. 3.* laudant; major vero effectus iſtis medicamentis, quibus hæc admiſcent, quam opiatis ipſis forſan tri-

buendus eſt: quod ſi vero in doloris ſumma vehementia, deliquium animi accelerante, ſpirituumque valde nimia diſſolutione convenire videantur, Medicus circumſpecte agat, tempus quoque & doſin, aliasque id genus circumſtantias rite ponderet, ne famæ ſuæ pariter, ac miſero ægrotanti noceat. Notandum denique eſt, quod medicamenta *Refectiva*, quæ in languore virium, ad has ſucceſſive recuperandas, pro continuo uſu præſcribuntur, guſtui ſuaviſſima, non autem inſigniter calida, ſed temperata ſint, cum *Aph.16. ſect. 5.* calidum frequentiori uſu, præter alia incommoda, animi quoque deliquia invehat. *Auro* quoque vis confortativa attribuitur, cujus quemadmodum & Margaritarum, aliorumque Mineralium modum agendi in eo, ut ſpiritus irradiatione quadam & illuminatione ſerenent, conſiſtere, modo laudatus WEDELIUS *Amœn. mat. med. l. al.* ad mentem HELMONTII ſtatuit: verum cum hoc à ventriculo noſtro, uti in vulgus notum eſt, reſolvi nequeat, nihilque virtutis BOHNIO *diſſert. chym. diſſ. 5. §. 5.* teſte, in liquores illos appropriatos, in quibus extinguitur candefactum, deponat, ac ex ETTMÜLLERI *Schrœd. dilucid. mineral. cap. 9.* aſſertione, radicaliter à nullo menſtruo diſſolvatur, nullumque verum aurum potabile quidam Autores agnoſcant, talem etiam virtutem auro adſcribere non ſuſtinent, & Tincturas aliaque ex illo parata medicamenta, magis ad pompam, quam ad uſum medicum facere aſſerunt; aurum igitur potius irradiabit ſpiritus, ſi quis tantum illius poſſideat, quantum prementes anguſtiæ, è quibus educendus eſt, requirunt. Cæterum præter hæc multa adhuc & varia Alterantia, prout vel ventriculus & huic annexa inteſtina, vel hepar, vel lien, vel uterus, aliæque partes ſymbolum ſuum contribuunt, jamque cauſa, vel calida, vel frigida exiſtit, ſingulis ſcopis inſervientia, in numerato habentur: verum dictarum partium morbos, hunc affectum inferentes, oſtendere, atque horum rationem medendi convenientem, materiæque medicæ apparatum tradere, ad inſtitutum noſtrum non pertinet.

XL.

XL. Reſtat Fons *Diæteticus*, ex quo legitimum ſex rerum non naturalium uſum haurire oportet. Quæ cum cauſis morbificis oppoſitæ eſſe debeant, prudentia Medica facile, quæ in rem præſentem faciunt, adinveniet. Hinc *Aer* purus & ſerenus, minime inquinatus, & nonnunquam pro varietate cauſarum, modo calidis, modo frigidis cordialibus alteratus requiritur: ac ubi animi deliquium, à cauſa reſolvente vel ſuffocante, originem ſuam habet, & corpus refrigerandum eſt, moderate frigidus ſit; nimis enim frigidus, poros cutis conſtringendo, & perſpirationem inſenſilem ſupprimendo, non tantum hoc malum inducit & auget, verum etiam, ſi cum impetu & in copia ad pulmones defertur, quia *Aph.* 24. *ſect.* 5. frigidum pectori inimicum dicitur, valde nocet, virtutemque vitalem proſternit, ſicut in ſeipſo HILDANUS *obſ. cent.* 5. *obſ.* 34. expertus eſt. *Victus ratio* ſecundum cauſarum diverſitatem, conveniens ordinanda eſt; cibi in debilitate virium ſint εὔπεπτοι, εὔχυμοι καὶ πολύτροφοι, tenuisque & ſpirituoſæ ſubſtantiæ, juſcula caponum ac aliarum laudabilium carnium, conſummata, reſtaurantia, quæ varia apud Autores reperiuntur. Vinum ſicut in acceſſione illico ſuſcitat & reficit; ita etiam extra paroxyſmum, inter potus celerrime nutrientes, quoniam GALENO *lib.* 3. *de temper. cap.* 2. teſte, minimam mutationem, ut aſſimiletur, deſiderat, infimum locum non obtinet: quando vero calor vehementior, & febris ardens, aut inflammatio interna alicujus viſceris, delirium, aut gravis dolor præſens eſt, ne ignis igni addatur, nulla ratione convenire, modo nominatus Autor *lib.* 1. *de art. cur. ad Glauc. cap.* 14. notavit. *Quies* in diſſipatione ſpirituum, præprimis ſi à nimio motu accidit, haud mediocrem utilitatem affert *Aph.* 48. *ſect.* 2. *Somnus* vero, licet poſt modicam & naturæ convenientem ſpirituum jacturam, qualis v. g. in amplexu conjugali fieri fertur, ſuaviſſimus ſit, & vires maxime refocillet; non ubique tamen tutus eſt, quippe qui poſt nimiam virium reſolutionem, & enormiorem alicujus humoris evacuationem, calorem alio-

qui

qui debilem intro revocando, in animi deliquium præcipitare possit; eandem ob causam puerperæ, quibus mox à partu somnus obrepit, ab hoc arcentur: nocet etiam, quando malum est à venenata materia, dum venenum ad cor rapit. Proinde in ejusmodi casibus ægrotantes per somnum, si omnino aliquantisper concedendus sit, ab assistentibus diligenter observandi sunt. Quoad *Excreta* & *Retenta* opera danda est, ut ea, quæ secundum ordinarias naturæ leges retineri debent, retineantur, excretiones quoque & consuetæ evacuationes ordinem suum servent: Æstuaria & Venus illis, quibus debile est corpus, quoniam spiritus summopere exhauriunt, quam maxime fugienda sunt. *Animi* denique *pathemata* præsertim vehementiora, cum sanguinem spiritusque periculose commoveant, exulent, ac animus, quantum fieri potest, moderato gaudio diluatur, imo tranquillus sit, necesse est. Tantum!

DEO interim T. O. M. pro sua huc usque divinitus concessa gratia, in sempiterna secula sit

LAUS HONOR & GLORIA.

